

Görög mitikus motívumok Márai Sándor A gyertyák csonkig égnek című regényében és a Parázs című színjátékában¹

Kolumbán Adrienn

A görög mitológia az európai kultúra egyik meghatározó pilléréként különféle művészeti alkotásokon keresztül hagyományozódott át, és mindmáig forrása számos színházi, vizuális művészeti és irodalmi műnek. A mítoszok modern reprezentációi aktualizálják, a „ma színpadjára emelik” a régmúlt történeteit, ezáltal pedig újszerű megközelítéseket, interpretációs lehetőségeket kínálnak számunkra.

Márai Sándor A gyertyák csonkig égnek című regényében és ennek egyfelvonásos színpadi feldolgozásában, - amelynek szövegét szintén Márai írta a Parázs címmel -, sajátos módon vonultatja föl az ókori görög mítoszokból ismert motívumokat, azoknak filozófiai interpretációit. Példaként említhető, hogy az író által megalkotott sors és végzet fogalomrendszerei számos párhuzamot mutatnak a görög felfogással, felidéznek az olvasóban Ananké sorsistennőt, az emberi sors fonálát szövögető moirákat, illetve Erósz kozmikus alakját. A regényben a sorsszerűség mozgatórugója a szerelem, vagyis Erósz, így kiemelt helyet kap a hozzá kapcsolódó mitológiai és filozófiai hagyomány, különösképpen Platónnak A lakoma és a Phaidrosz műveiből ismert, szerelemről alkotott fölfogása. Erósz a regényben a szereplőknek a zenével való kapcsolatában is megmutatkozik, e motívumon keresztül pedig egy újabb mitikus-filozófiai tartalom lelhető fel: az apollóni és dionüszoszi karakterek a főszereplők jellemvonásaiban. A hozzájuk kapcsolódó kétféle zene mögött a nietzschei kétféle zene jelenik meg: a dionüszoszi (szenvedélyes) és az apollóni (mértékletes) zene. Emellett a regényben a görög sorsszerűséget a hübrisz által okozott büntetés és az istenek által kijelölt életúttal szembeni ellenállás motívumai rajzolják ki, amelyek Erósz eltűnését eredményezik. Az antik szerelemfilozófiának megfelelően Erósz hiánya a Káoszt, a halált idézi elő, amely Márai regényében a főszereplők érzelmi és fizikai megsemmisülésében, a helyszín kriptaszerűségében ölt testet.

Az író a mitikus motívumok új kontextusba való helyezésével, és rendhagyó módon történő összekapcsolásával a regény sokrétű motivikus hálóját teremti meg. Kutatásomban e mitikus háló kontextusában vizsgálom a regény szimbólumainak jelentéstartalmait, valamint kísérletet teszek a motívumok mögött rejlő komplex mitikus, valláselméleti és filozófiai tartalmak feltárására. Ehhez az irodalomtudományban is népszerű mítoszkritika eljárás módjait és alapfogalmait hívom segítségül, amely Northrop Frye nevéhez köthető, és az elemzés módszertani háttéréként szolgál.

Emellett a motívumok jelentéseit a Parázs című színpadi feldolgozásának szövegével vetem össze, megfigyelve a mítoszmotívumok átalakulását. A Parázs a címváltoztatáson túl, a Gyertyák csonkig égnekhez képest számos olyan módosításon esett át, amelyek több szempontból is jelzésértékűek. A Parázsban fellelhető újabb megoldások és a hiányzó elemek egyaránt rámutatnak a regény egyes jeleneteinek, karaktereinek dominanciájára, amely a regény

¹ Az Innovációs és Technológiai Minisztérium ÚNKP-21-3-1 kódszámú Új Nemzeti Kiválóság Programjának a Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Alapból finanszírozott szakmai támogatásával készült.

fókuszpontjait is más irányba mozdíthatja. Mindez a regényt övező megítélésekhez érdekes többletjelentéseket ad.